

TEZĂ

SPIRITUALITATE FEMININĂ ÎN SPAȚIUL SACRAL AL BISERICII DIN ARMĂȘENI

Conducător științific: prof. dr. Molnár János

Doctorand: Tornay Krisztina

1. Introducere.....	10
2. Baza teoretică a studiului, alegerea zonei de cercetare.....	12
2.1 Problematika de timp a codificării și întrebarea invenției creative.....	13
2.5 Fundamentarea teologică a metodologiei de cercetare	23
3. Direcția cercetării.....	27
3.1 Inițierea în existența feminină într-un spațiu sacral – clarificarea conceptuală	27
3.2 Inițiere – drumul dezvoltării personale	29
3.3 Existență feminină: mediere între omul „sfânt” și „non-sfânt”	37
3.4 Corredemptio - accentuarea rolului femin	51
4. Mediul mai larg – spațiul.....	57
4.1 Peisajul sacral	57
4.2 Genius loci	58
4.3 Hartă mentală.....	61
5. Armășeni	64
5.1 Apropiind de sat.....	64
5.2 Datele recensământului.....	66
5.3 Istoria satului, apariția acesteia în resurse	68
5.4 Originea denumiri satului	70

6. Biserica.....	72
6.1 Istoria clădirii bisericii	72
6.2 Descrierea exterioară a bisericii.....	80
6.3 Descrierea interioară a bisericii	81
7. Frescele	83
7.1 Schița istoricului cercetării	83
7.2 Programul iconografic al sanctuarului, boltei și arcului triumfal	87
7.3 Frescele naosului: legenda lui Sfântul Ladislau	137
7.4 Vir Dolorum în naos	139
7.5 Baza teologică franciscană a programului iconografic.....	141
8. Rolul sacral al frescelor – o posibilă interpretare.....	154
8.1 Sfinți ajutători, virgines capitales	154
8.2 Alte femei sfinte.....	162
8.3 Interpretarea legendei lui Sfântu Ladislau	171
8.4 Interpretarea Vir Dolorumului	211
8.5 Interpretarea altor personaje și motive sfinte.....	212
9. Altarele.....	215
9.1 Prezentarea altarului renașcentist.....	215
9.2 Statuia Fecioarei Maria de pe altarul renașcentist din Armășeni.....	220
9.3 Picturi pe aripi.....	221
9.4 Paralelă, comparație: altarul mai mic din Șumuleu Ciuc.....	223
9.5 Tripticul din Armășeni – locul inițierii	223
10. Madona din Armășeni – statuia » veche» a Mariei	239
11. Patrociniu – titlul Imaculata Concepție	241
11. 1 Conținutul dogmatic al Concepției Imaculate	242
11.2 Istoria sărbătorii Concepției Imaculate	249
11.3 Respectarea Concepției Imaculate în Ungaria în evul mediu	250
11.4 Respectarea Concepției Imaculate în Ungaria începând din secolul al XVII-lea	257
11.5 Examinarea frecvenței titlului în Ungaria.....	258
11.6 Relația dintre ordinul franciscan și sărbătoarea Concepției Imaculate..	262

11.7 Reprezentarea grafică/vizuală a Concepției Imaculate în spațiul interior al bisericii din Armășeni	263
11.8 Conținutul spiritual al Concepției Imaculate și sacralitatea feminină ...	273
12. Legătura dintre iconografia feminină a bisericii și sărbătorile anului liturgic	277
12.1 Sărbătorile liturgice și sfințirea timpului	277
12.2 Sărbători mariane în biserica catolică, în general	279
12.3 Sărbători mariane legate de biserica din Armășeni	285
12.4 Sărbătorile femeilor sfinte	292
12.5 Parabola celor zece fecioare din liturgia catolică	293
13. Sacralitatea feminină a bisericii din Armășeni.....	294
13.1 Relația dintre sacralitatea feminină și doctrina concepției imaculate....	294
13.2 Mulțimea modelelor feminine – exemplul femeilor sfinte	295
13.3 Fecioarele deștepte și zălude: deciziile și consecințele acestora	295
13.4 Drumul vieții feminine – viața Mariei	296
13.5 Interdependența celor două sexe – ciclul Sfântul Ladislau.....	297
13.6 Lipsa Sfântului Ioan Botezătorul	298
14. Modelarea dezvoltării personale feminine cu relații spirituale.....	299
14.1 Treptele dezvoltării personale feminine – modele psihologice	299
14.2 Încercarea formării unui model sacral creștin.....	321
14.3 Modele arhetipice feminine printre femeile sfinte.....	328
14.4 Modelul dezvoltării feminine: femeia care se eliberată.....	333
15. Aplicare pastorală.....	342
15.1 Evaluare în rândul elevilor de liceu – despre dilemele legate de femininitate (iunie 2011).....	342
15.2 Tabelul rezumativ al evaluării	343
15.3 Evaluarea rezultatelor	345
15.4 Întrebările aplicării în practică a modelului	345
16. Spiritualitate feminină	348
Bibliografie.....	351
Anexă	364

După descrierea iconografică detaliată a spațiului sacral interior din biserica satului Armășeni, în urma explorării problemelor/dilemelor de interpretare care se leagă de acesta, precum și a unor soluții propuse, care se regăsesc în capitolele 6-9. ale tezei, trec la analiza simbolismului din spațiul sacral interior al bisericii satului Armășeni, ceea ce o dezvolt în capitolele 10-13. Metoda acestei analize am creat-o după aspectele și considerările descrise în capitolele 1-4. În urma acestei analize, în capitolul 14. stabilesc un model de dezvoltare feminină bazată pe tradiția creștină.

Cuvinte cheie:

Inițierea, tradiția feminină, individuație, modele feminine arhetipice, opere sacrale de artă, reflexivitate, program iconografic, model psihologic, dezvoltarea personală feminină

Despre metodologia cercetării/abordării a temei

Ipoteza mea prealabilă este că există o tradiție feminină cu rădăcini străvechi care apare în iconografia creștină, ceea ce ajută în orientarea prin labirintul vieții umane, a vieții femeilor. Această tradiție este disponibilă și prezentă – așa cum se vede și prin domeniul de cercetare ales. Cred că simbolurile înfățișate care apar în spațiul sacral creștin, au rol de inițiere. Contemplarea asupra operelor sacrale – odată cu reflexia asupra acestora – precum și cunoașterea la care se ajunge prin această cale, conduce la cunoașterea mai profundă a adevărului declarat. Parte a acestui adevăr revelat este și învățătura, care servește realizarea personalității determinate sexual, precum și mântuirea.

Prin operele de artă caut/mă apropiu în această cercetare de tradiția spiritualității feminine creștine. Caut apariția spiritualității feminine prin reprezentarea artistică sacrală cu tematică feminină a bisericii din Armășeni cu hramul Concepția Imaculată, întrucât presupun existența, apariția și „activarea” acesteia prin intermediul operelor de artă. Sistemul examinat de reprezentare sacrală creștină, programul iconografic al bisericii este

capabil de inițierea privitorului în acea cunoaștere spirituală feminină, care îndrumă femeia în drumul ei propriu de realizare și dezvoltare personală.

Întrucât consider deosebit de important acest proces de dezvoltare-individuare în viața tuturor, deoarece caracterul dezvoltat, împlinit și cu succes sau împotmolit, cu eșec al vieții depinde de acesta, mă apropiez de operele spațiului sacral cu convingerea că acestea ajută cu totul în direcția dezvoltării (vindecării după caz) a individului (a societății) – cu cunoașterea inclusă, exprimată, cu adâncime arhetipică și interpretată într-un câmp universal uman și spiritual, adică ele ne pot iniția în acele adevăruri de bază care stârnesc interesul persoanei.

Conceptul inițierii o folosesc cu două înțelesuri: pe de o parte se leagă de momentul remarcabil al maturizării, pe de alta înseamnă reflexia dezvoltării continue ale personalității sexual determinate.

Bazându-mă pe această cercetare susțin că învățarea și inițierea în spațiul sacral pe calea înfățișării vieții Fecioarei Maria, precum a persoanei și întâmplărilor femeilor sfinte, este potrivită la transmiterea tradiției și experienței feminine, și prin acesta se realizează inițierea, transmiterea cunoștinței feminine.

Metoda cercetării este abordarea reflectivă, acesta fiind specifică asistenței de supervizie. Punctul de vedere al superviziei se concentrează la prezent în cazul în care decizia, schimbarea, ținta superviziei se poate realiza în prezent. Procesul de supervizie nu este doar simplul șir al evenimentelor consecutive, ci mai mult deschiderea unui proces din momentul prezent: înțelegerea adevărului este momentul prezentului. Procesul însă e neîncetat prezent. Șirul ideilor are însă un fel de istoricitate, iar înțelegera se desfășoară și în momentul de față și se poate apropia de lărgirea ei prin atenția (la ceea ce este) la prezent.

Acest mod de apropiere am folosit-o pentru deschiderea cât mai intensivă a spațiului sacral. Dialogul care se desfășoară în prezent: momentul „aici și acum” al relației dintre privitor și creațiile sacrale constituie drumul prin care mă apropiez de operele sacrale ale bisericii din Armășeni.

Legătura dintre iconografia bisericii și dezvoltarea interioară feminină

Pe baza analizei iconografice ale bisericii din Armășeni am încercat să modelez dezvoltarea personală feminină cu sens psihologic și spiritual în același timp, și cu rădăcini creștine. Acest model se formează din mai multe părți, fiecare element bazându-se la analiza amănunțită a operelor sacrale din biserică.

Rezultatul analizei:

1. În naos apare legenda lui Sf. Ladislau cunoscută doar în cultura maghiară, care accentuează figura principală, cea a fetei - o femeie a cărei istorie de dezvoltare este totodată istorie de eliberare care duce la independența ei, la renașterea (reînvierea) creativității, activității. Din acest punct de vedere procesul de inițiere feminină este drumul femeii spre o libertate cât mai perfectă, și scopul acestui proces este formarea priceperii de dragoste, intimitate, legături intime. Această interpretare determină modelul femeii creștine.

2. Intrând în sanctuar, pe arcul acestuia se văd reprezentările celor zece evanghelice și ne pun în față inevitabilitatea deciziilor și consecințele lor. Analizând decizia din punctul de vedere al inițierii feminine, atenția noastră se îndreaptă spre decizia fundamentală care este condiția dezvoltării vieții personale: decizie spre dezvoltare, împlinire, cu limbaj junglian: spre individualizare. Ratarea acesteia, evitarea direcției conștientizării are consecințe grave în privința personalității, dar și a viștii feminine.

3. Învățătura sacrală a sanctuarului se concentrează asupra figurii Fecioarei Maria și a concepției imaculate, și ne este transmisă prin trei reprezentări accentuat sacrale. Acestea sunt următoarele: fresca icoanei Porții de Aur de pe perete, compoziția de statui ai altarului principal, precum și programul iconografic al altarului vechi renașcentist. Taina concepției imaculate prezintă femeia ca un intermediar, o legătură dintre Dumnezeu și om. Pe de altă parte apare ca imaginea feminității curate, binecuvântate, a puterii intermediare și care dă naștere, precum care este strâns legat de Dumnezeul creator.

4. Actualul altar principal accentuat o prezintă pe Maria în jurul părinților ei: acesta reprezintă încorporarea în rețeaua de familie. Din punctul de vedere al dezvoltării feminine, acesta atrage atenția asupra tradiției și a puterii rădăcinilor.

5. Altarul vechi renesanțist¹ prezintă pe Maria ca Maica Domnului și ca regină, încadrat în povestea vieții sale. Marcarea unor momente din viața ei pe aripile tripticului induce contemplarea asupra treptelor importante ale dezvoltării personale, asupra inițierii feminine.

6. Icoana Porții de Aur de pe peretele sanctuarului, în spatele altarului concentrează atenția asupra misterului concepției imaculate. Mister al vocației feminine curate și importante, nașterea Mântuitorului, curățenia care pregătește și dă posibilitate acestei nașteri: numinos feminin, manifestarea binecuvântată a rolului intermediar (de origine divină) dintre Dumnezeu și om.

7. Pe arcul sanctuarului taina hramului bisericii este înconjurată de opt diferite femei sfinte: ele ajutând din opt aspecte în drumul interior al femeii, respectiv înconjoară misterul feminin din opt diferite abordări. Reprezintă opt tipuri, opt porți, drumuri ale misterului feminin.

Globala imagine a iconografiei sacrale ale bisericii din Armășeni, precum funcționarea colectivă a acesteia se afirmă în realizarea modelului feminin.

Intrând în biserică în față se vede (sau dacă se intră prin poarta din vest, atunci pe partea stângă, nordică) legenda Sfântului Ladislau, care reprezintă sâmburele, esența dezvoltării feminine. Această învățătură, cum ne apropiem de sanctuar, solicită sau pregătește angajament, decizie personală, ceea ce devine și mai urgentă după apariția pe arc a fecioarelor deștepte și zălude. Iconografia arcului ne confruntă cu inevitabila decizie și consecințele acesteia.

Sanctuarul înfățișează modelul ideal al inițierii în soarta feminină, taina concepției imaculate, a numinosului feminin, a feminității sfinte. Acesta este înconjurat de femeile sfinte: prezentând opt figuri arhetipice feminine, opt tipuri puternice.

Toate acestea apar în fața privitorului în cadrul unei rețele fine, înfățișate pe bolta sanctuarului: profeții care prorocesc despre Maria, prezentarea evangheliștilor, salvate,

¹ Astăzi se află în Galeria Națională Maghiară

persoanele Sfintei Treimi și îngerii evocă prezența Dumnezeuului creator, mântuitor și viață dăător, iar Soarele și Luna evocă întregul universului/cosmosului. Ornamentele speciale, decorul tipic renescentist cu motive florale încadrează flora și vegetația lumii create în lumea sanctuarului.

Simbolurile sacrale ale bisericii din Armășeni, purtători ai tradiției spiritualității feminine

Hramul bisericii: legătura dintre sacralitatea feminină și învățătura concepției imaculate

Hramul concepția imaculată a bisericii probabil este una dintre cele mai vechi în rândul bisericilor maghiare (precum și în privința bisericii universale): prin analiza ei putem să aruncăm o privire în straturile profunde ale credinței creștine maghiare. Trei importante aspecte le-am găsit prin care acest mister exprimă esența spiritualității feminine.

Lupta dintre puritate, lumină, speranță și ordine care poate să învingă păcatul, întunericul, deznădejdea și confuzia își caută o cale de exprimare și se articulează, se formează în momentul în care se exprimă în taina concepției imaculate. Această formă este una specifică a principiului feminin, tocmai de aceea merită o atenție remarcabilă.

«Concepția imaculată» înseamnă că în această lume „pusă sub puterea păcatului”, într-un corp care tânjește de păcat apare cu totul altceva: ceva diferit de legea acestei lumi: modul de a fi mântuit, existența curată, inocentă din Împărăția Domnului, fără păcat și departe de la bun început de legea păcatului. Purity învinge întunericul, prezentat prin imagine: șarpele, purtătorul păcatului.

Și această ființă este o femeie, care prin harul lui Dumnezeu rămâne liberă de puterea întunericului din primul moment al concepției. Nu din propria putere, propriul merit, și nici pentru ea însăși, ci pentru toată comunitatea umană.

Concepția sa întrerupe șirul celor existente. Totul a fost „bine” și până acum, putem citi în Geneză (Gen. 1,25b). Dar lângă bine a fost prezent și blestemul: consecința

păcatului ereditar, pedeapsa grea împărtășită și de natură: care „suspină și se frământă”, așteptând mântuirea (Rom8,22).

Mântuirea trebuie să ajungă din afară: sistemul nu se poate mântui singur. Primul pas în această intrare din afară în istoria omenească, teologic spunând: în evenimentul întruchipării și mântuirii era nașterea Mariei, nașterea Maicii Domnului.

Privind această taină, instinctiv ne întoarcem la strămoși. Părinții Mariei, bunicii, neamul, descendența ei este în centrul atenției. Mama Mariei, Sf. Ana este întruchiparea puterii feminine, a puterii de păstrare-orientare și determinare a generațiilor: femeie puternică, asupra ei se apasă mântuirea: (în imaginile Mettercia) o ține în brațe nu numai pe Maria, ci și pe Isus, Mântuitorul. Această poală feminină, a mamei, a bunicii simbolic reprezintă o siguranță maternă strămoșească, ceea care evocă seria generațiilor feminine, celor care au contribuit prin puterea, viața lor proprie la nașterea Mântuitorului.

Una dintre cele mai importante elemente ale sacralității feminine legate de concepția imaculată este acea forță elementară dătătoare de viață/protectoare/hrănitore, care se moștenește din generații în generații și face posibilă nașterea vieții, creșterea și dezvoltarea.

Aspectul următor este fenomenul de inocență curată, paradisiacă, care se naște în feminitate. În persoana Mariei se naște ca femeie pe această lume natura umană mântuită, ferită de păcat – *Ferit de orice prihană încă din primul moment al zămislirii ei în vederea meritelor fiului*, cum ne învață textul explicativ al dogmei. Ca o Eva nouă, de dinaintea păcătuirii. Creatură Dumnezeiască inocentă, fără păcate.

Ea pregătește întruparea Dumnezeului. Arhetipic: prin natura feminină veșnică, pură, ferită de păcate, inocentă intră în lume cel care înfrânge păcatele, se realizează prezența Dumnezeului în rândul oamenilor. Feminitatea pură face posibilă restabilirea ordinii în lume, realizarea Împărăției lui Dumnezeu împotriva puterii păcatului.

Apare o șansă, o vocație a feminității care deschide perspective largi în serviciul familiei omenești.

Dar în ce constă această feminitate pură, posibilitatea apariției lui Dumnezeu?

În primul rând e clar că acesta se întâmplă din mila lui Dumnezeu, deci nu este rezultatul propriului efort, merit. Tocmai de aceea prima caracteristică, cea de bază este încrederea, relația elementară cu Dumnezeu. Ca și cum ar ieși din mâna Creatorului, și ar

fi manifestarea Ei: acest fenomen de fără merite, gratuit, dependent, asemenea manifestare a „originii” și totuși în același timp demnitatea persoanei, unicitatea ei se întâlnește în Maria concepută imaculat.

Această apariție a sacralității feminine: legătură organică elementară, fără camuflare, fără obstacole cu Dumnezeu creator, pe de altă parte o unicitate, originalitate, vivacitate plină de viață, de posibilități și creativitate.

Accentuat apare taina concepției imaculate în spațiul sfânt având funcție intermediară: exprimarea creștină a numinozității feminine. Prezentul altar principal este exprimarea solemnă a acestei idei.

Figura Fecioarei Maria, biruitoare asupra puterii păcatului, ferită de acesta, de la zămislirea ei trăind în lumea grației Domnului, respectarea ei se leagă puternic de Dumnezeu: singură prin Fiul ei și pentru Fiul ei, prin iubirea protectoare a Părintelui, ne apropiem de Imaculata prin Sfântul Duh.

Prin persoana Mariei pline de har, preaslăvită printre oameni, Dumnezeu Triunic nu numai că a venit pe pământ ca Fiul, dar Maria este chiar logodnica Duhului Sfânt, cum o mărturisesc creștinii orientali: ea este purtătoarea Duhului Sfânt, ea este imaginea Duhului Sfânt, respectiv după creștinii orientali ruși, care o cinstesc pe Maica Domnului ca Preacurata Maria, ea este întruchiparea Înțelepciunii. Ca o consecință a acestei sfere de idei, pe Maria, cunoscătoarea Înțelepciunii, care este „inițiată planurilor misterioase”, pe Sophia o privim ca pe purtătoarea aspectelor feminine ale Ființei Divine. **Astfel, misterul credinței zămisliirii neprihănite ne prezintă fața feminină/ maternă a lui Dumnezeu.**

Drumul feminin – Viața Mariei ca model

Viața Mariei înfățișată pe altarul vechi, renașcentist al bisericii din Armășeni prezentată pe altarul principal, personalitate sfințită de Dumnezeu, ca femeie, este modelul arhetipic al drumului feminin de viață.

Acest caracter de model a fost recunoscut de iconografia evului mediu, născută pe baze teologice patristice, când evenimentele vieții Mariei sunt înfățișate pe baza

evangheliilor, completate cu tradițiile apocrife, ca istorie feminină, ca istoria femeii. Reprezentările existente în biserici relevă șirul unor evenimente care, în general, înfățișează în mod simbolic, prin destinul Mariei, ceea ce este de importanță universală: povestesc dintr-o dată evenimentul unic, universalul, potrivit mentalității Evului Mediu, se deschide totodată și sensul simbolic referitor la evenimentul providențial, la istoria spirituală a omenirii.

Imaginile sunt acestea: zămislirea Mariei, nașterea, apariția în templu, logodna, glasul îngeresc, vizita la Elisabeta, Nașterea Mântuitorului, ziua ducerii Pruncului la templu, refugiul în Egipt cu pruncul dumnezeiesc, în paralel cu uciderea pruncilor din Betleem, găsirea lui Isus în templu, Nunta din Cana, apoi Maria stând la crucea Răstignitului Isus, Maria ținând în brațe capul Fiului răposat, Pieta, Învierea, întâlnirea cu Maria, ziua Rusaliilor, când Maria se roagă împreună cu Apostolii, în sfârșit Adormirea Mariei, Înălțarea și Încununarea în rai, adică reprezentarea ultimului episod din istoria omenirii: Apariția Femeii îmbrăcate în Soare, și felul cum Maria intervine la Dumnezeu pentru iertarea păcătoșilor la judecata de apoi.

Dintre aceste imagini, în biserica din Armășeni găsim opt: în fresca icoanei Poarta de Aur, zămislirea imaculată a Mariei (frescă sanctuară, actualul altar), Glasul îngeresc, Vizita, Nașterea din Bethleem, adorarea Magilor, Mettercia, Pieta precum și Încununarea Mariei de către îngeri (altarul renașcentist).

Dacă femeia credincioasă privește figura Mariei, se apropie de ea mai mult ca fiind pământească, femeie-parteneră (prietenă) decât simbol sacral, mai precis se leagă de ea prin prisma propriei sale vieți și percepe totul în raporturi transcendente. Bineînțeles, din cauza credinței religioase, conștiința și puterea sacralității sunt prezente întotdeauna și deschid orizont dincolo de sentimentele prezente și identificate.

Se realizează astfel o dualitate, contemplând tabloul, credinciosul se concentrează asupra persoanei sfinte, acceptând realitatea, vede lumea sacrală a ei, la care este deschis, în timp ce sacrul îi apare prin propriile sale caracteristici, ca fertilitatea, binecuvântarea, referitoare la propria sa viață. Aceste relații prezentate pe tărâm de forță sacrală, găsesc perspectivă, găsesc loc într-o lume perfectă, aranjată, transcendentă, se pot vindeca, progresa și dezvolta.

Frescele altarului renesantist din Armășeni înfățișează stațiile drumului de la vârsta de fecioară până la apariția maternității, accentuând cele mai importante trepte ale inițierii feminine.

Pe acest altar, chipul Mariei, aflat la mijloc, sugerează fertilitatea, maternitatea. Icoanele de pe aripile altarului, în schimb, înfățișează drumul privind pregătirea pentru ieșirea din starea de fecioară prin înfățișarea chemare-misiune, mutarea, devotament-primire, reflexie, învoire.

Imaginile exterioare de pe aripile altarului reflectă suferințele lui Hristos, ceea ce asigură lucrurilor profunzime proprie, chiar dacă nu se văd aceste imagini, în conștiința credincioșilor trăiesc acestea.

Contemplând drumul vieții Mariei, îndărătul există și fiul lui, soarta bărbatului suferind: acesta arată (indică) legătura fundamentală a destinului feminin, acea caracteristică prin care femeia își trăiește identitatea în sistem de relații – în relație personală.

Stațiile vieții Mariei, ca model al dezvoltării feminine

Procesul de individuare feminină a modelului nostru poate fi divizat în două unități fundamentale: procesul de anima-integrare și procesul de animus-integrare. Această divizare este foarte simplificată și corespunde celor patru trepte ale modelului Neumann. Evenimentele relevate din viața Mariei pot fi privite ca trepte ale inițierii feminine, cu toate că modelul dat nu urmărește cronologia.

Trepte anima-integrare – integrarea sufletească feminină

GLASUL (SALUTUL) ÎNGERESC – ANNUNTATIO – acceptare, deschidere, angajament, devotament, încredere

VIZITA LA ELISABETA – VIZITATIO – intimitate, relație, întâlnire, întrajutorare, dragoste, prietenie

NAȘTEREA DIN BETHLEEM – NATIVITAS DEI – dăruire de viață, sacrificiu, dragoste maternă (nutritivă), duioșie

EDUCAȚIA COPILULUI – PIERDEREA ȘI GĂSIREA LUI ISUS – grijă, atenție, dragoste profundă, prezență, educație-creștere

PIETA – pierdere, despărțire, învoire, puterea de a suferi, tărie, duiosie.

Trepte animus-integrare – integrarea sufletului bărbătesc

NUNTA DIN CANA (IN2,1-12) – atenție, conștiință, responsabilitate, curaj, acceptarea confrunțării

MARIA STĂ LA CRUCE – STABAT MATER – putere, siguranță, credință, puterea de a suferi, stabilitate, perseverență

RUSALIILE – PENTEKOSTES – entuziasm (însuflețire), misiune, comunitate, relație

FEMEIA ÎMBRĂCATĂ ÎN SOARE (Ap12,1-2) – ordine, aură interioară, lumină, biruința binelui, putere, izbândă

MARIA ÎNCUNUNATĂ ÎN RAI – putere, tărie, întrajutorare, dreptate

Simboluri dense

Două dintre imaginile relevate conțin cele mai importante trepte ale inițierii. În luneta altarului renașcentist al bisericii din Armășeni se vede înfățișarea METTERCIA și statura de mijloc a altarului renașcentist, Regina încoronată de îngeri.

METTERCIA – Fecioara Maria împreună cu pruncul sfânt înfățișată în poala Sfintei Ana. Imaginea sugerează continuitatea feminină, tradiția, rânduirea neîntreruptă a dăruirii de vieți, puterea feminină, rădăcinile feminine care înseamnă siguranță, familiaritate. Este imaginea puterii feminine armonioase, integrale. Această reprezentare este revelația elementară a integrării feminine.

FECIOARA MARIA, REGINĂ ȘI MAMĂ (Maica Domnului) este figura centrală a altarului renașcentist. Ținându-și Fiul în mâini, stă cu demnitate și putere regească statuia Femeii glorificate cu energie: semnificând cu acesta forțele bărbătești pozitive, siguranța, îngrijirea, puterea, biruința, totodată, împreună cu acesta, integrarea profundă a sufletului bărbătesc (animus).

Mulțimea modelelor feminine – exemplul femeilor sfinte

Fecioarele zălude și deștepte: deciziile și consecințele

Pe poarta care duce spre sanctuar, pe arcul sanctuarului, imaginile fecioarelor deștepte și zălude deschid în fața privitorilor importanța consecințelor alegerilor și a deciziilor. Dar înainte de acestea, posibilitatea dată a alegerii.

Datorită dualității ele sunt simbolurile celor două posibilități, aranjate în două grupuri: pe o parte (probabil la sud) zăludele, pe cealaltă parte (la nord) deșteptele. Între ele, direcția intelectuală spirituală trece printr-o alegere până ce ajunge la Sfântul Sfinților, la altar și acolo ajunge la cea mai sacră jertfă prezentată.

Privind cu ochi de femeie, apare și mai vizibil faptul că fecioarele înfățișează două feluri de destine feminine. Fecioara deșteaptă este conștientă, vigilentă, reflectată, își găsește locul, știe să slujească și să sărbătorească. Fecioara zăludă este neatentă, istovită, cu o lume interioară încurcată, zbuciumată, absentă, neputincioasă în a sluji, rămasă în urmă, întârziată. Este de observat că în Pilda lui Isus nu este vorba despre reavoință din partea fecioarelor zălude, numai că pur și simplu sunt nepregătite. Ar trebui să știe exact care e sarcina lor. Nici nu sunt pedepsite pentru acesta: pur și simplu lipsesc de acolo unde ar dori să fie și unde sunt invitați. Dar această lipsă are semnificație deosebit de gravă, simbolică. Astfel condițiile de viață neglijate, absența, neputința de a sluji, adică neîndeplinirea misiunii femeilor înseamnă o zăludie tragică.

Femeile sfinte pe arcada sanctuarului

Femeile sfinte, individuale înfățișează câte-un tip: simplificat și dens, în personalitatea lor exprimă ceea ce se leagă elementar de ele. Devin modele feminine care se leagă de evenimente (nașterea, agonia) sau indică valori, tendințe interne (abnegație, devotament, perseverență, fidelitate, suferință, iubire). Pentru prezentarea acestora servește următorul tabel, în care femeile sfinte le confrunt cu tipologia cunoscută a lui J. Bolen.

	Martiri și fecioare călugărițe la Armășeni	Fecioare – zeițe (figurile modelului Bolen)	Trăsăturile specifice, individuale ale femeilor creștine sfinte	Trăsătură comună între femeia sfântă și zeița din antichitate
Categorie I.	Sfânta Barbara	Hestia - Vesta	Învinge împotriva tatălui, este închisă în turn, pe care-l transformă simbolic	Independentă, sinestătătoare, liberă, își apără propriile valori, constrângerea nu o împiedică (limitează)
	Sfânta Eca-terina din Alexandria	Athene - Minerva	Deșteaptă, energică, înțeleptă, învinge superstiția, ignoranța, mulțimea bărbaților	Întruchiparea înțelepciunii și energiei feminine, învinge bărbații datorită puterii intelectuale și curajului
	Sfânta Mar-gareta	Artemis - Diana	Învinge zmeul, ispita	Victoria asupra răului, asupra minciunii (dracul)
	Sfânta Clara	Hestia - Vesta	Călugăriță, ascet, trăitorul sărăciei evanghelice	Duce o viață retrasă, austeră, pustnic, în acesta realizează valoare, strălucește
Categorie II.	Sfântul purificat de viciile sexualității	Zeița dragostei și a frumuseții		
	Sfânta Maria Magdalena	Aphrodite - Venus	Inițial duce o viață imorală, apoi se îndreaptă prin pocăință, devine discipolul lui Isus, după aceea	Femeie ridicată din murdăria sexualității, cunoaște puterea de a schimba puterea întunecată a sexualității

			pustnic, care îl urmărește fidel pe Isus, îi stă alături în suferința și moartea lui, este cea care transformă latura întunecată a sexualității în viață și dragoste, promiscuitatea în fidelitate	
Categorii III.	Femei: soții, mame, bunici	Zețe vulnerabile		
	Sfânta Ana	Demetra - Ceress	Bunică, mamă, soție	Siguranță maternă strămoșească, puternică Sprijinul fetei sale, autoritate protectoare, călăuzitoare
	Sfânta Suzana	Persephone – (Kore) Proserpina	Martir și femeie (fecioară)	Femeie suferindă, fată nevinovată
	Sfânta Elena	Hera - Juno	Regină, mama primului împărat creștin, găsește și respectă Crucea	Cunoaște taina suferinței-mântuirii, energia, siguranța puterii feminine legale

Interdependența celor două sexe – ciclul Sf. Ladislau

Analizând legenda Sfântului Ladislau prin perspectiva feminină, am ajuns la concluzia că în aceasta, pe lângă linia evoluției persoanelor feminine, se desfășoară și

dezvoltarea bărbatului, ba chiar acestea două progresează în paralel, presupunându-se și ajutându-se reciproc, interacționându-se, inspirându-se.

În legătură cu cercetarea spiritualității feminine, aceasta atrage atenția asupra faptului că evoluția feminină nu se produce doar în sine: întotdeauna se leagă strâns de cei din jur, în mod special de bărbați. Este foarte puternic orientată pe relație, și în mod accentuat se desfășoară în acest sistem, într-o rețea socială. Celălalt punct de vedere important este acela după care evoluția femeii are efect asupra evoluției bărbatului, îl inspiră, îl ajută, îi indică o direcție, respectiv, feminitatea matură este o nevoie elementară, dar acest lucru este reciproc.

În același timp, putem privi povestea ca pe una a cărei personaje toate sunt câte un element al sufletului feminin, și ne învață despre integrarea acestora. Astfel este potrivită pentru a ne oferi un model, care este, în mod explicit creștin și provine în mod evident din tradiția maghiară.

Modelul maghiar creștin al dezvoltării personale feminine: femeia care se eliberează

Prin interpretarea din perspectivă feminină a legendei Sfântului Ladislau, se poate modela un proces de dezvoltare feminină. Elementele principale ale modelului, etapele cele mai importante ale dezvoltării:

1. condiția de a fi răpită, acaparată
2. procesul de eliberare
3. capacitatea pentru intimitate, pentru dragoste

1. Condiția de a fi răpită

Ciclul Sfântul Ladislau ne prezintă femeia ca pe cineva care deja este răpită: un luptător cuman prădător o duce cu el în șaua lui. După Neumann, adept al lui Jung, în istoria interioară a personalității feminine, această perioadă apare în tinerețea timpurie. Fata se rupe din lumea maternă sigură și netulburată de până atunci, din sistemul pur feminin, „din unitatea Uroboros – Străbuna” și se confruntă cu lumea bărbătească. Această confruntare se asociază cu un fel de a fi acaparată: femeia tânără trăiește o experiență-

limită și în această experiență i se descompune personalitatea, pune stăpânire pe ea o stare de a fi învinsă, de a fi pierdută. De fapt aceasta este pentru ea experiența inconștientului, și aceasta îi apare ca o forță bărbătească copleșitoare, distructivă. Femeia se simte mică, și aceasta este pentru ea o experiență înfricoșătoare.

Nu este greu de observat, câte basme – potrivit cercetărilor lui Antalfai, basmele cu zmei, care sunt, în ordine, al treilea ca frecvență dintre toate basmele maghiare – vorbesc despre această stare de a fi acaparată. Zmeul, monstrul o răpește pe fata neajutorată și o ține în captivitate – iar fata nici nu se poate elibera prin forțe proprii.

În legenda Sfântului Ladislau, pentru femeie cu aceasta începe povestea: luptătorul cuman o acaparează pe calul lui. Întâlnim deci femeia în această stare, în care pentru ea a început procesul de „inițiere”, a fost îndepărtată din siguranța căminului, cu expresia modelului de inițiere a sociologiei cunoașterii: a atins faza „morții separaționale”. Despărțită de ai ei, privată de mișcarea liberă de până atunci, vulnerabilă în fața unui străin, care este mai puternic decât ea: această stare poate fi interpretată și ca un fel de moarte.

În sens spiritual, aceasta este starea lipsei de izbăvire: o situație lipsită de speranță, situație-capcană, din care te poate scăpa doar un ajutor venit din exterior. Reprezentările legendei Sfântului Ladislau ne înfățișează fără înfrumusețare imaginea acestei stări interioare: fata însăși este atașată de răpitorul ei, se ține de cuman, ba chiar, stă în spatele lui în șa, ceea ce nu face referire la faptul că ar fi dusă contra voinței ei. Chiar, ea ține cu mâna ei armele care se îndreaptă împotriva cumanului, de parcă l-ar apăra.

Imaginea arată deci că fata este prizonieră, și în același timp că la captivitatea ei – dacă nu ține chiar – dar se conformează. Aceasta indică și faptul că s-a resemnat, nu vede nici-o posibilitate pentru o cale de ieșire. Prințesele răpite de zmei sunt toate în această stare: deși nu-și iubesc răpitorul, s-au învățat să trăiască cu ei, sau ca fiica regelui bătrân, colaborează în activitatea solicitantă – distructivă a tatălui, în detrimentul propriu.

2. Procesul de eliberare

În această etapă care în sine constă din mai multe trepte, este din ce în ce mai puternică lupta conștientă pentru eliberare.

În modelul lui Neumann aceasta este cea de-a treia etapă, în care Altul, latura bărbătească îi apare femeii acaparate în formă nouă: apare ca un erou. Astfel pentru ea înseamnă activitatea, conștientizarea, dezvoltarea, mobilizarea voinței, șansa eliberării. Neumann îl consideră un pas „monumental” pentru femeie, când decizia despre soarta proprie devine propria-i responsabilitate: aceasta se întâmplă în această fază de dezvoltare.

Ca să ilustrăm importanța deosebită a acestei etape, rezumăm acele blocaje, care, pe baza cercetărilor lui Neumann, o așteaptă pe femeie, în cazul în care nu reușește să treacă prin această etapă.

1. Din punctul de vedere al istoriei sociale, Neumann identifică această perioadă cu era patriarhatului, cu caracteristicile regresive ale acesteia: acesteia îi aparține fenomenul bărbatului agresiv, supunând-o pe femeie, dar care de fapt deseori este infantil, care depinde de femeie și de aceea o consideră drept întruparea răului. Acest lucru poate fi interesant pentru noi întrucât această idee leagă lipsa de maturitate a animus-ului de agresivitatea și asuprirea, de fanatism, infantilismul de dependență. Pe de altă parte, această paralelă este interesantă pentru că poziționează într-un context mai larg reușita istoriei evoluției feminine, și în cazul împotmolirii ei, face referință și cu eșecul bărbatului.
2. Va deveni femeie dezamăgită, amară, cu tendință ucigașă: femeie cu tendință autodistructivă și a comunității, cea care nu se va întâlni cu eroul eliberator: ori, pentru că se autodefinesc într-o adecvare mult prea îngustă cu mediul înconjurător, ori, pentru că a fost dezamăgită în legătură cu eroul apărut (nu s-a întâlnit cu cel al cărui dor îi ducea) și la acestea dă un răspuns regresiv.
3. Dominanța elementelor bărbătești negative o demonstrează promiscuitatea, neputința de a se angaja, agresivitatea: predominarea în femeie a acestor caracteristici marchează eșecul integrării animus-ului.

4. Infantilismul, starea interioară a fetei care-nu-va-crește-niciodată este asociată cu diferitele variante ale isteriei, ale refugierii: femeia rămâne pentru întotdeauna victimă și martir.
5. Servește afirmarea, evoluția unui bărbat, ca anima a acestuia, dizolvându-se în acesta, ori servește o cauză, o idee: propria ei personalitate se inflaționează și devine steapă.

În legenda Sfântului Ladislau toate acestea se arată pictural: apariția eroului eliberator, a regelui sfânt este și șansa eliberării. La îndemnul lui, fata se aruncă din șaua cumanului și îl trage cu ea și pe răpitorul ei: va fi capabilă de o activitate și curaj de care mai înainte, nu era. Pentru aceasta însă are nevoie de prezența, îmbărbătarea eroului eliberator. Neumann chiar îl numește proiecție pe acest erou: de fapt, femeia își regăsește propria ei forță interioară, și în percepția acesteia poate pași spre libertate.

Legenda accentuează trei pași importanți pentru fată, care o conduc spre eliberare: primul, să se smulgă din șaua, al doilea, să aleagă dintre părțile care se luptă dar dintre care nici unul nu poate învinge, și ea să decidă lupta, și cel de-al treilea, să-și execute răpitorul. Aceste trepte le putem numi și astfel:

- primul pas este confruntarea
- al doilea este decizia
- al treilea este detașarea/dobândirea independenței

Confruntarea

Prima, decisiva condiție a acestei etape a evoluției feminine, se poate spune, poarta acesteia este ca femeia să-și privească în ochi situația, și s-o vadă în adevărata ei realitate. Inițial, cuvântul *confrontatio* este unul compus, s-a format din interconectarea sensurilor **con**: *cu, împreună* și a **frons-tis, f**,: *frunte, exterior, partea de suprafață, prima pagină a unei cărți-rolă și prima linie*. Imagistic, cuvântul poartă în sine întâlnirea a două frunți, două fațade, două fronturi:și această ciocnire se întâmplă acolo, la partea exterioară: unde percepe lumea externă, unde își are limitele.

În sensul cuvântului confruntarea se găsește deci și experiența, perceperea graniței: numai acela se poate confrunta care dispune de o „linie a frontului”, sau invers: numai în urma confruntării poate fi experimentată existența graniței.

Pentru femeia acaparată, ale cărei contururi ale personalității s-au pierdut, confruntarea îi oferă această experiență a identității: experimentarea granițelor ei întăresc în ea speranța că personalitatea ei are contur, are independență.

De-a lungul evoluției feminine această trăire este condiția eliberării. Fără aceasta, femeia nu are un sprijin, pe care lăsându-se să-și ducă propria luptă de eliberare, odată cu aceasta însă se poate sprijini pe experiență: experiența crescândă a forței proprii.

Este o greșală general răspândită aceea după care prințul salvator (pe cal alb) o salvează pe eroină din captivitate, din singurătate. Imaginile legendei ne vorbesc tocmai despre faptul că nu face aceasta, nu este în stare să o facă: deși sosește, dar nu-l poate ajunge pe cumantul care a răpit femeia: adică nu are puterea să o facă. Este în stare să acutizeze situația, este în stare să încurajeze femeia, dar nu poate face pași în locul ei. Prezența lui este deosebit de importantă: oferă o siguranță de bază, dar din poveste reiese că de fapt oricare pas important trebuie să-l facă femeia însăși.

Apariția lui și vorba adresată femeii este decisivă și dintr-un alt punct de vedere: aduce un punct de vedere exterior pentru femeia în situația de a fi fost răpită: din perspectiva salvatorului este evident tragicul stării ei de a fi acaparată, este relevată greutatea acesteia, deznădejdea de până atunci, chiar dacă – acomodându-se situației ori fiind șocată de aceasta – a încercat să o ascundă față de ea însăși. În textul cronicii cuvinte care sosesc la ea din partea Sfântului Ladislau: sfatul despre cum ar putea scăpa, fac reală eliberarea. Cuvintele și apariția salvatorului realizează distanța aceea care este necesară ca femeia să privească propria ei situație, starea ei interioară: să înceteze identificarea ei cu propria-i situație, și astfel să fie în stare să se raporteze reflexiv la ea. Eroul masculin eliberator apare și oferă siguranță și perspectiva exterioară necesară pentru reflexie, distanță pentru acel pas decisiv, prin care femeia prizonieră se confruntă cu propria-i situație, și, prin forțe proprii, țâșnește din ea. Animus cel pozitiv care apare, energia masculină oferă forța și perspectiva necesară confruntării.

Decizia

În cuvântul în limba maghiară este cuprinsă schimbarea, preschimbarea situației de până atunci, imaginea apare și fizic, cum ceva ce se înclină, și acțiunea cum aceasta este ajutată de cineva, o decide.

Acest pas este remarcabil de important: în situația clarificată prin confruntare înseamnă atitudinea femeii. Pe baza învățaturii secvențelor legendei, lupta nu s-a decis odată cu momentul în care cumanul cade de pe șa: dimpotrivă, pe pământ, fără arme, se repetă acea luptă inegală pe care am văzut-o în timpul urmăririi. Acolo, săgețile trase unul asupra celuilalt, sulițele ascuțite, armele nu i-au putut răni pe cei doi eroi, în mod evident, imaginile afișează realitatea însăși a luptei, a confruntării, a situației unul contra celuilalt. Niciunul dintre bărbați nu-l poate stăpâni pe celălalt. Cheia victoriei este în mâna fetei: alături de care va sta, acela va învinge

Că este vorba despre o alegere reală, este exprimată cu forță deosebită în lumea imagistică a legendei. Fata, deși a fost răpită, agățându-se, în partea din spate a calului, stă în șa alipindu-se de cuman, chiar îl și îmbrățișează, oprește săgeata trasă asupra lui, apucă sulița care se îndreaptă împotriva lui. O vedem ca pe cineva care nu are nimic împotriva situației. Textul cronicii exprimă în mod explicit că fata se imploră pentru viața cumanului. Toate izvoarele indică faptul că fata este marcată de persoana cumanului.

Trebuie deci să decidă între cei doi bărbați – între cele două direcții.

Dacă nu alege, nu decide, atunci situația nu se pune în mișcare: lupta dintre argumente, puncte de vedere, interese este echilibrată. Lupta a doi războinici la fel de puternici în mod evident nu poate aduce o rezolvare. Rezolvarea este decizia, angajamentul lângă careva.

O parte a ciclurilor de imagini pentru această scenă are semnale importante, aparent incidentale: cum ar fi că din gura cumanului iese foc, fum, că în jurul capului lui Ladislau este o gloriolă, cumanul este înconjurat de culoarea închisă: și calul lui este întunecat. Sub căciula lui se pot imagina niște coarne, acestea devin deseori vizibile în scena decapitării. În mai multe imagini Sfântul Ladislau are în mod expres fața lui Hristos. Aceste mici semne o ajută pe fată să observe pe ce bază trebuie să decidă.

În acest moment grav al deciziei este deosebit de important sistemul de semnale ale planului spiritual. Tocmai acesta este rolul religiilor în viața umană, ca să indice acele valori de bază, adevăruri fundamentale, care arată direcția bună în momentele deciziei. Întrucât religiile sunt apropierea lumești ale realității transcendente, îi dau nume, traduc în limbaj uman planul de fapt inaccesibil, dar singurul plan cert și adevărat al existenței.

Astfel sistemul de concepte al creștinismului distinge binele și răul, îngerul și diavolul, grația și ispita, virtutea, fapta bună și păcatul. Una dintre linii te leagă de Dumnezeu, cealaltă te îndepărtează de El. Și ceea ce îndepărtează de Dumnezeu, ne îndepărtează de noi înșine și de ceilalți: devine obstacol în a ne deveni noi înșine, acela care – conform Bibliei – este chipul și asemănarea lui Dumnezeu în noi, iar în limbajul psihologiei este Esența străbună, acel Selbst, care știe de această asemănare și se înrudește cu lumea transcendentă.

În imaginile legendei Sfântului Ladislau, în mod echivoc cumanul este luptătorul laturii răului, deși este un bărbat puternic, cu aspect atractiv, este un adversar demn al regelui. Natura lui diabolică se poate observa doar din puține semne și de aceea o îndeamnă pe fată să funcționeze cu toată atenția – intuiția ei: trebuie să învețe să deosebească adevăratul de fals, oricât de mult să semene între ei.

În acest exercițiu al atenției, de altfel iarăși este evidentă paralela cu basmele populare: acolo Cenușăresele întotdeauna primesc o muncă de la mama vitregă, de la vrăjitoare (deci, de la o femeie mai în vârstă), în care să sorteze lucruri foarte asemănătoare la prima vedere, de exp. boabele macului, de praf: învățarea acestei sortări pentru femeie este pasul important al inițierii: este condiția progresului spre individuație.

Pentru decizie, fetei trebuie să-i fie clar, în ce fel de câmp de forță se desfășoară decizia ei, lângă ce anume decide. Pentru aceasta îndrumarea spirituală îi oferă un sprijin sigur: nici sentimentele, nici delimitarea relațiilor de forțe nu sunt de ajuns pentru clarviziune. Trebuie să decidă în favoarea BINELUI, care nu este relativ mai bine, ci este BINE din punct de vedere transcendental, tocmai pentru că și din punct de vedere imanent aceasta funcționează: pentru ea înseamnă posibilitatea dezvoltării, a eliberării.

Prelungirea luptei bărbaților creează pentru fată timpul și posibilitatea observației, ca să-și ducă lupta interioară: miza acesteia este alegerea corectă, decizia bună.

Manifestarea deciziei este un gest drastic: taie cu arma piciorul cumanului, și cu aceasta îl face lipsit de forță. Pas agresiv, ba chiar nu este fair play: lipsit de feminitate, sângeros, neașteptat. Forța reprezentării imagistice însă îl nimerește pe spectator: este o luptă până la sânge, în care alternativa este moartea. Miza este atât de mare, încât este naturală brutalitatea luptei.

Confruntarea o pun față în față pe femeie cu inevitabilitatea deciziei. Decizia ei are o semnificație incomensurabilă în ceea ce privește propria-i soartă, de aceea trebuie să învețe să deosebească acele semne care o orientează: semnele orientative ale realității transcendente le transmite religia, le face univoce. Sistemul de concepte al creștinismului deosebește două poluri și posibilitatea alegerii o expune între acestea.

Detășarea/dobândirea independenței

Ultima treaptă a eliberării este aceea, când Sfântul Ladislau îl imobilizează pe cumanul pus în imposibilitatea de a lupta, iar fata îl ucide. Brutalitatea scenei este mai puternică de cea anterioară. Imaginea prezintă o executare, iar persoana care face executarea, este fata răpită.

În acest punct imaginea contrazice foarte puternic tradiția textuală, care – stigmatizând cu amărăciune caracterul feminin – îi reproșează fetei că ea se milogăsește pentru viața răpitorului ei: probabil „dintr-o iubire păcătoasă”. În imagine însă aproape de fiecare dată cu mare elan, cu o singură lovitură îi ia viața cumanului: în figura ei nu se manifestă nici nesiguranță, nici un fior feminin. Lângă cumanul ucis, în mai multe reprezentări apare diavolul, iar în scena execuției deseori părul cumanului pare un corn bifurcat: Sfântul Ladislau ține capul cumanului de parcă ar fi apucat capul unui animal cu coarne.

Aceste semne ajută înțelegerea aceluia plan, care poate fi interpretat ca învingerea RĂULUI: pentru fată, cumanul este susținătorul captivității, și dependența de el poate lua sfârșit numai dacă îl ucide. Putem vedea reprezentată pe ea dârzenia până în pânzele albe, tăierea aceluia fir, care împiedică libertatea fetei, ca să pornească pe drumul ei, în final, nu acaparată.

În imagine putem vedea că nu este posibil un compromis, când miza este mare: decizia are consecințe și aceasta implică pierdere, detașare. Din partea femeii ar fi o auto-înșelăciune să se amăgească cu gândul că într-adevăr ar putea scăpa, dacă ar lăsa în viață puterea care își exercită forța asupra ei. În acest caz s-ar produce un joc permanent și o stare manipulativă a semi-libertăților, de lipsire de forță, de legare, de nesiguranță, deci care nu-și asumă responsabilitatea pentru propria-i soartă.

Acest ultim mare efort este punctul culminant al luptei femeii, din ce în ce mai acerbe duse pentru libertate. Forțele răului își pierd efectul, coșmarul dispare.

3.Capacitatea pentru intimitate

Potrivit lui Neumann, cea de-a patra etapă a procesului de dezvoltare este relația, auto-predarea, și individuația, regăsirea pe sine a femeii. De fapt, aceasta este din nou perioada îmbinării mai apropiate cu anima, dar pe-un cu totul alt plan, față de prima etapă: după drumul parcurs între timp, după întâlnirea cu animus, după experiența de a se fi pierdut, această regăsire a drumului implică o deosebită fortificare interioară. Libertatea femeii pentru care s-a dus o luptă, îi dezvăluie în același timp și maturitatea, responsabilitatea, forța interioară găsită: cu acestea se poate întoarce către cealaltă persoană. De acum, regăsirea bărbatului și a femeii înseamnă o asemenea legătură, în care cele două persoane sunt capabile de a încheia o relație reală: ca doi indivizi.

Pentru femeia este grea lupta pe care o duce pentru dezvoltarea conștientizării: trebuie să treacă printr-un proces de înstrăinare de propria persoană. Însă tocmai acest drum interior - relativ mai greu, în comparație cu drumul bărbatului – o face capabilă de ceea ce prezintă ultima imagine a legendei Sfântului Ladislau: ca eroul obosit să-și poată lăsa capul în poala ei și să găsească la ea siguranța, pacea, căminul. În această scenă apare în mod viu rolul de femeie și bărbat, echilibrul dintre cele două roluri nu se manifestă prin identificare, ci prin completare.

În ciclurile-imagini personajul feminin, de obicei treptat, devine din ce în ce mai mare: la început de cele mai multe ori are dimensiunile unei copile, dar în ultima scenă apare ca adultă. S-a maturizat, a crescut, în mod evident, așa cum și drumul parcurs duce

în această direcție: către feminitatea desăvârșită, matură, deschisă – altfel către beatitudine, către a fi mântuită.

Rezumat

Învățătura iconografică din Armășeni în spațiul sacru apare în felul următor: mai întâi, povestea de eliberare feminină a legendei Sfântului Ladislau, ca un model de evoluție feminină arhetipică, reprezintă rezumativ drumul individuației ce i se deschide femeii. Acest drum îl imaginează altarul principal reprezentând momentele importante ale vieții Mariei, și unele etape și caracteristicile specifice ale acestui drum „măresc” sfinții feminini: reprezintă modele feminine arhetipice: legat de stările importante și valorile istoriei evoluției interioare feminine. Semnele deciziilor necesare în drumul inițierii/dezvoltării feminine și ale consecințelor acestora sunt fecioarele deștepte și neghioabe pe arcul de triumf.

Aceste cunoștințe/această tradiție apare legat de învățătura creștină, în sistemul simbolistic al acesteia, și în același timp prin toate elementele ei se leagă de realitatea transcendentă, de acolo își ia forța și siguranța. Dezvăluie dezvoltarea personalității feminine, inițierea în taina feminității, în armonie cu referințele spirituale/transcendente, în relație inseparabilă cu acestea.